

УДК 355.1 (436) (091)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-12\(30\)-1517-1530](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-12(30)-1517-1530)

Костючок Петро Леонтійович кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри етнології і археології, факультет історії, політології і міжнародних відносин, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, тел: (0342) 59-61-87, <https://orcid.org/0000-0001-8719-8723>

Полівчук Владислав Віталійович здобувач освіти ОР «Магістр» ОП 032 «Історія та Археологія. Етнологія» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0009-0009-9991-3355>

Щербін Лілія Василівна кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії, факультет історії, політології і міжнародних відносин, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0002-4456-6597>

УКРАЇНЦІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В АВСТРО-УГОРСЬКІЙ АРМІЇ (1867–1914 рр.)

Анотація. Події російсько-української війни інтенсифікували вивчення воєнної історії, міліарного досвіду українців, інтерпретацію бойового шляху військових підрозділів, у складі яких були українці. У статті проаналізовано участь українців Східної Галичини у збройних силах Австро-Угорської монархії у 1867–1914 рр. Охарактеризовано військові формування, у складі яких були українці, висвітлено специфіку поповнення, призову, військової повинності, мобілізації, терміни служби, навчання, специфіку проходження служби, національного складу, функціонування та управління.

Східна Галичина, перебуваючи у складі Австро-Угорської монархії, була територією на якій формувалися збройні сили імперії. Українці становили 9% від загальної чисельності армії, входили до складу різних військових формувань. Згідно територіального принципу формування збройних на теренах Східної Галичини розташовувалося 14 округів. На цих округах формувалися X та XI армійські корпуси. Українці служили в усіх родах військ австро-угорської армії. Найбільше українців було в піхотних підрозділах. Значна кількість українців була у трьох фельд'єгерських

батальйонах, в одному драгунському та шести уланських полках. Також українці служили в артилерійських, інженерних підрозділах, окремих артилерійських дивізіонах австро-угорської армії. Східна Галичини входила до австрійської частини імперії, тому на її території набирали до полків ландверу. В артилерії ландверу українці були представлені в чотирьох дивізіонах.

Українське населення Східної Галичини служило в усіх родах сухопутних військ (піхота, артилерія, кавалерія), спільної армії збройних сил Австро-Угорщини та збройних сил Австрійської імперії – ландвері, займаючи вагомe місце.

Ключові слова: українці, Австро-Угорська монархія, збройні сили, ландвер, Перша світова війна, кавалерія, артилерія, інженерні підрозділи.

Kostyuchok Petro Leontiyovych candidate of historical sciences, associate professor, professor of the Department of Ethnology and Archaeology, faculty of history, political science and international relations, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, tel.: (0342) 59-61-87, <https://orcid.org/0000-0001-8719-8723>

Polivchuk Vladyslav Vitaliyovych student of the Master's degree program OP 032 «History and Archaeology. Ethnology», faculty of history, political science and international relations, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0009-0009-9991-3355>

Shcherbin Liliia Vasylivna candidate of historical sciences, associate professor, associate professor of the Department of World History, faculty of history, political science and international relations, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0002-4456-6597>

UKRAINIANS OF EASTERN HALICHINA IN THE AUSTRIAN- HUNGARIAN ARMY (1867–1914)

Abstract. The events of the Russian-Ukrainian war intensified the study of military history, military experience of Ukrainians, interpretation of the combat path of military units, including Ukrainians. The article analyzes the participation of Ukrainians from Eastern Galicia in the armed forces of the Austro-Hungarian Monarchy in 1867–1914. The military formations that included Ukrainians were characterized, the specifics of recruitment, conscription, mobilization, terms of service, training, specifics of service, national composition, functioning and management were highlighted.

Eastern Galicia, being part of the Austro-Hungarian monarchy, was the territory on which the armed forces of the empire were formed. Ukrainians made up 9% of the total number of the army, were part of various military formations. According to the territorial principle of the formation of the armed forces, 14 districts were located on the territory of Eastern Galicia. The 10th and 11th army corps were formed in these districts. Ukrainians served in all branches of the Austro-Hungarian army. The majority of Ukrainians were in infantry units. A significant number of Ukrainians were in three infantry battalions, one dragoon and six lance regiments. Also, Ukrainians served in artillery, engineering units, separate artillery divisions of the Austro-Hungarian army. Eastern Galicia was part of the Austrian part of the empire, so Landwehr regiments were recruited on its territory. In the Landwehr artillery, Ukrainians were represented in four divisions.

The Ukrainian population of Eastern Galicia served in all types of land forces (infantry, artillery, cavalry), the joint army of the armed forces of Austria-Hungary and the armed forces of the Austrian Empire - Landwehr, occupying an important place.

Keywords: Ukrainians, Austro-Hungarian monarchy, armed forces, Landwehr, First World War, cavalry, artillery, engineering units.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна актуалізувала дослідження воєнної історії, вивчення досвіду збройної боротьби українців, практик виживання, культу героїв, традицій мілітарних комеморативних заходів. Військовий аспект української історії як ніколи актуальний, він може бути не тільки прикладом професіоналізму, патріотизму, а також як мотивація в часи боротьби за свободу та незалежність України.

Українці складали 9% від загальної чисельності армії Австро-Угорщини та входили до складу десятків піхотних, кавалерійських та артилерійських полків тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри зростання інтересу до воєнної історії тематика участі українців у військових формуваннях Австро-Угорської монархії в сучасній українській історіографії залишається маловивченою. Історики О. Реєнт та Б. Янишин аналізуючи стан сучасного українського історіописання про Велику війну, зазначили, що українські дослідники «більше уваги звертають на соціальні аспекти й наслідки бойових дій, ментальність і мотивацію вчинків солдатів», «продовжує домінувати вивчення історії легіону УСС та перебігу бойових дій на українських землях» [6, С. 242].

Важливі аспекти участі українців у військових формуваннях Австро-Угорщини досліджені такими українськими ученими як А. Лозинський [4],

О. Лосєв [5], М. Слободянюк [9]. Я. Тинченко у «Славні рутенці. Українські полки австро-угорської армії, 1801–1918», висвітлюючи участь українців у воєнних кампаніях XIX–XX ст., зазначив, що «не було жодної війни або навіть невеликої кампанії, що вели австрійські Габсбурги, в якій би українські солдати не брали участь» [12]. Автор охарактеризував умови служби, мовне питання у війську, можливості кар'єрного зросту. Дослідження П. Сіреджука про участь гуцулів у Великій війні [7], А. Сміжака про жителів села Ямниця в австро-угорській армії [10] відображають локальний аспект участі українців у збройних силах Габсбургів.

Воєнна історія Австро-Угорської монархії висвітлена в зарубіжній історіографії. Зокрема, специфіка збройних сил Австро-Угорщини [14], національна ідентичність і лояльність під час Першої світової війни [16], розмаїття мов в армії, як армія намагалася забезпечити мовну рівність і таким чином згуртувати призовників за свою країну та монарха [17].

Мета статті – вивчити участь українців Східної Галичини у збройних силах австро-угорської армії у 1867–1914 рр.

Виклад основного матеріалу. Війни, які вела Австрійська імперія на межі XVIII–XIX ст., потребували значних економічних та людських ресурсів. Довелося мобілізувати цей ресурс навіть з найвіддаленіших східних кордонів – Галичини. Русини, поляки та представники інших народностей Галичини ставали поповненням для різних підрозділів австрійської армії. Більш комплексні дії в цьому напрямку відбулися після ряду поразок, через які Австрія втратила свої території у Бельгії, а з ними і округи комплектування військових підрозділів. Ці округи були перенесені в Галичину. Упродовж XIX ст. кількість округів зросла, а з ними і кількість підрозділів, які формувались з місцевого населення [1].

Згідно компромісу, який досягнуто в 1868 р., було прийнято закони, що утворювали по своїй суті троїсту армію. Збройні сили Австро-Угорщини склалися з: Спільної армії та флоту (Kaiserlich und Königlich Wehrmacht); Збройних сил Австрійської імперії – ландверу та ландштурму, які формувалися на території Цислейтанії; Збройних сил Угорського королівства – гонведи, ландштурму, які формувалися на території Транслейтанії; хорватословенського домобратства, яке формально було окремою одиницею, але по суті частиною гонведи [5, С. 22].

Збройні сили Австро-Угорщини формувалися за територіальним принципом. Країна була поділена на 112 округів, з яких поповнювали армію та флот. На території Східної Галичини розташовувалося 14 округів: Жешув, Сянок, Ярослав, Перемишль, Городок Ягайлонський (сучасний Городок), Самбір (сучасний Старий Самбір), Стрий, Львів, Золочів, Станиславів (сучасний Івано-Франківськ), Коломия, Бережани, Тарнопіль

(сучасний Тернопіль), Чортків. На території цих округів формувалися Х та XI армійські корпуси. Більшість полків за національним складом були суто українськими або змішаними – україно-польськими та польсько-українськими [1]. Українці служили в усіх родах військ австро-угорської армії. Найбільше українців служило в піхотних підрозділах.

9-й піхотний полк графа Клерфайта формувався у Стрию. Станом на 1914 р. у полку було 73 % українці. Штаб, 1-й та 4-й батальйони перебували у Перемишлі; 2-й батальйон – у Стрию; 3-й батальйон – у Радимно. Полк входив до складу 47 піхотної бригади, 24 піхотної дивізії, X армійського корпусу.

10-й піхотний полк Густава V, короля шведського мав округ поповнення у Перемишлі. Станом на 1914 р. у полку: 47 % українці, 53 % інші. Штаб, 2-й, 3-й, 4-й батальйони – Перемишль; 1-й батальйон – Бієліна. Полк входив до складу 48 піхотної бригади, 24 піхотної дивізії, X армійського корпусу.

15-й піхотний полк барона фон Георгі поповнювався у Тарнополі. Станом на 1914 р. у полку: 62 % українці, 38 % інші. Штаб, 1-й, 3-й, 4-й батальйони – Тарнопіль; 2-й батальйон – Львів. Полк входив до складу 21 піхотної бригади, 11 піхотної дивізії, XI армійського корпусу.

24-й піхотний полк лицаря Куммера. Округ поповнення – Коломия. Станом на 1914 р. у полку: 79 % українці, 21 % інші. Штаб – Львів; 1-й батальйон – Коломия; 2-й, 3-й батальйони – Відень; 4-й батальйон – Фоча. Полк входив до складу 59 піхотної бригади, 30 піхотної дивізії, XI армійського корпусу.

30-й піхотний полк Шедлера. Округ поповнення – Львів. Станом на 1914 р. у полку: 59 % українці, 41 % інші. Штаб, 1-й, 2-й, 3-й батальйони – Львів; 4-й батальйон – Невесинє. Полк входив до складу 60 піхотної бригади, 30 піхотної дивізії, XI армійського корпусу.

45-й піхотний полк ерцгерцога Йосипа-Фердинанда. Округ поповнення – Сянок. Станом на 1914 р. у полку: 47 % українців, 53 % інші. Штаб, 1-й, 4-й батальйони – Перемишль; 2-й батальйон – Травник; 3-й батальйон – Сянок. Полк входив до складу 47 піхотної бригади, 24 піхотної дивізії, X армійського корпусу.

55-й піхотний полк Ніколи I, короля чорногорського. Округ поповнення Бережани. Станом на 1914 р. у полку: 59 % українців, 41 % інші. Штаб, 2-й, 4-й батальйони – Львів; 1-й батальйон – Бережани; 3-й батальйон – Великі Мости. Полк входив до складу 21 піхотної бригади, 11 піхотної дивізії, XI армійського корпусу.

58-й піхотний полк ерцгерцога Людвіга Сальватора. Округ поповнення – Станіслав. Станом на 1914 р. у полку: 72 % українці, 28 % інші.

Штаб, 1-й, 3-й батальйони – Станіслав; 2-й батальйон – Заліщики; 4-й батальйон – Фоча. Полк входив до складу 22 піхотної бригади, 11 піхотної дивізії, XI армійського корпусу.

77-й піхотний полк Філіпа герцога Вюртемберзького. Округ поповнення – Самбір. Станом на 1914 р. у полку: 69 % українців, 31 % інші. Штаб, 2-й, 3-й батальйони – Перемишль; 1-й батальйон – Самбір; 4-й батальйон – Тузла. Полк входив до складу 48 піхотної бригади, 24 піхотної дивізії, X армійського корпусу.

80-й піхотний полк Вільгельма-Ернста великого герцога Саксен-Веймар-Ейзенхаского, герцога Саксонського. Округ поповнення – Золочів. Станом на 1914 р. у полку: 68 % українці, 32 % інші. Штаб, 1-й, 3-й батальйони – Львів; 2-й батальйон – Золочів; 4-й батальйон – Невесинє. Полк входив до складу 60 піхотної бригади, 30 піхотної дивізії, XI армійського корпусу.

89-й піхотний полк барона фон Альбори. Округ поповнення – Городок Ягайлонський (сучасний Городок). Станом на 1914 р. у полку: 60 % українці, 40 % інші. Штаб, 1-й, 3-й батальйони – Ярослав; 2-й батальйон – Рава-Руська; 4-й батальйон – Городок Ягайлонський (сучасний Городок). Полк входив до складу 4 піхотної бригади, 2 піхотної дивізії, X армійського корпусу.

95-й піхотний полк фон Ковесс. Округ поповнення – Чортків. Станом на 1914 рік у полку: 70 % українці, 30 % інші. Штаб, 1-й, 4-й батальйони – Львів; 2-й батальйон – Станіслав (сучасний Івано-Франківськ); 3-й батальйон – Чортків. Полк входив до складу 22 піхотної дивізії, 11 піхотної бригади, X армійського корпусу [12, С. 119–121].

Окрім цих піхотних підрозділів, українці становили значний відсоток у трьох фельд'єгерських батальйонах. У 14-му фельд'єгерському батальйоні, який набирался з округу поповнення – Перемишль, українці складали 47 %. У 18 фельд'єгерському батальйоні українці становили 59 %. Округ поповнення підрозділу – Львів. 30-й фельд'єгерський батальйон мав найбільшим відсоток українців у своєму складі, що був на рівні 70 %. Підрозділ формувався на території округу поповнення Станіслав, проте дислокувався за межами Східної Галичини в австрійському Штейрі. 18-й та 30-й батальйони входили до складу XI армійського корпусу, а 14-й батальйон до X корпусу [9, С. 57].

Значний відсоток українців був у кавалерії. Можна виділити один драгунський та шість уланських полків. 9-й драгунський полк ерцгерцога Альбрехта. Округ поповнення – Коломия. Станом на 1914 р. у полку: 29 % українці, 71 % інші. Штаб, 2-й дивізіон – Броди; 1-й дивізіон – Кам'янка-Струмилова (сучасна Кам'янка-Бузька). Полк входив до складу 18 кавалерійської бригади, 4 кавалерійської дивізії.

3-й уланський полк ерцгерцога Карла. Округ поповнення – Городок. Станом на 1914 р. у полку: 26 % українці, 74 % інші. Штаб, 1-й дивізіон – Краків; 2-й дивізіон – Беліц. Полк формувався на території X армійського корпусу.

4-й уланський полк імператора Франца Йосифа. Округ поповнення – Львів. Станом на 1914 р. у полку: 65 % українці, 35 % інші. Штаб, 1-й, 2-й дивізіони – Вінер-Нойштадт. Полк формувався на території XI армійського корпусу.

6-й уланський полк імператора Йосифа II. Округ поповнення – Перемишль. Станом на 1914 р. у полку: 40 % українці, 60 % інші. Штаб, 1-й дивізіон – Рясів; 2-й дивізіон – Дембиця. Полк входив до складу 14 кавалерійської бригади, 6 кавалерійської дивізії.

7-й уланський полк ерцгерцога Фердинанда. Округ поповнення – Бережани. Станом на 1914 р. у полку: 72 % українці, 28 % інші. Штаб, 1-й, 2-й дивізіони – Штоккерау. Полк формувався на території XI армійського корпусу.

8-й уланський полк графа Ауерсперга. Округ поповнення – Станіслав. Станом на 1914 р. у полку: 80 % українці, 20 % інші. Штаб, 1-й дивізіон – Чернівці; 2-й дивізіон – Ное-Жучка. Полк входив до складу 13-ї кавалерійської бригади, 8-ї кавалерійської дивізії.

13-й уланський полк Бем-Ермолі. Округ поповнення – Золочів. Станом на 1914 р. у полку: 55 % українці, 45 % інші. Штаб, 2-й дивізіон – Золочів; 1-й дивізіон – Зборів. Полк входив до складу 18-ї кавалерійської бригади, 4-ї кавалерійської дивізії.

Незважаючи на невисокий відсоток освіченості серед рекрутів зі Східної Галичини, відносно інших провінцій монархії, українці служили в артилерійських та інженерних підрозділах австро-угорської армії. В окремих полках та батальйонах відсоток становив більше 50. Серед полків виділяються наступні:

28-й польовий гарматний полк. Округ поповнення – Перемишль. Станом на 1914 р. у полку: 60 % українці, 40 % інші. Штаб, 1-й, 2-й дивізіони – Перемишль. Полк входив до складу 45-ї польової артилерійської бригади, 45-ї ландверної піхотної дивізії.

29-й польовий гарматний полк. Округ поповнення – Ярослав. Станом на 1914 р. у полку: 20 % українці, 80 % інші. Штаб, 1-й, 2-й дивізіони – Ярослав. Полк входив до складу 2-ї піхотної дивізії, X корпусу.

30-й польовий гарматний полк. Округ поповнення – Перемишль. Станом на 1914 р. у полку: 66 % українці; 34 % інші. Штаб, 1-й, 2-й дивізіони – Перемишль. Полк входив до складу 24-ї польової артилерійської бригади, 24-ї піхотної дивізії, X армійського корпусу.

31-й польовий гарматний полк. Округ поповнення – Станіслав. Станом на 1914 р. у полку: 69 % українці, 31 % інші. Штаб, 1-й, 2-й дивізіони – Станіслав. Полк входив до складу 43-ї польової артилерійської бригади, 2-ї армії.

32-й польовий гарматний полк. Округ поповнення – Львів. Станом на 1914 р. у полку: 55 % українці, 45 % інші. Штаб, 1-й, 2-й дивізіон – Львів. Полк входив до складу 30-ї польової артилерійської бригади, 30-ї піхотної дивізії, XI армійський корпус.

10-й важкий гаубичний полк. Округ поповнення – Перемишль. Станом на 1914 р. у полку: 46 % українців, 54 % інші. Штаб, 1-й, 2-й дивізіони – Перемишль. Один дивізіон полку входив до складу 2-ї польової артилерійської бригади, 2-ї піхотної дивізії, X армійського корпусу; інший дивізіон входив до складу 24-ї польової артилерійської бригади, 24-ї піхотної дивізії, X армійського корпусу.

11-й важкий гаубичний полк. Округ поповнення – Львів. Станом на 1914 р. у полку: 52 % українців, 48 % інші. Штаб, 1-й, 2-й батальйон – Львів. Один дивізіон полку входив до складу 30-ї польової артилерійської бригади, 30-ї піхотної дивізії, XI армійський корпус; інший дивізіон входив до складу 11-ї польової артилерійської бригади, 11-ї піхотної дивізії.

3-й фортечний гарматний полк. Округ поповнення – Перемишль. Станом на 1914 р. у полку: 50 % українці, 50 % інші. Штаб, 1-й, 2-й дивізіони – Перемишль. Полк формувався на території X армійського корпусу [12, С. 115–117].

Також українці служили в окремих артилерійських дивізіонах, що еквівалентно піхотному батальйону. На території X армійського корпусу формувалися: 10-й кінно-гарматний дивізіон (Ярослав) – 36 % українці; 11-й кінно-гарматний дивізіон (Перемишль) – 57 % українці; 10-й важкий гаубичний дивізіон (Перемишль) – 46 % українці; 10-й гірський гарматний дивізіон (Перемишль) – 46 % українці. У складі XI армійського корпусу перебували такі дивізіони: 6-й кінно-гарматний дивізіон (Тернопіль); 11-й важкий гаубичний дивізіон (Львів) – 52 % українці; 11-й гірський гарматний дивізіон (Станіслав) – 46 % українці [9, С. 58–59].

Серед інженерних частин, в яких проходили службу українці, були такі: 10-й саперний батальйон (Перемишль) – 30 % українці; 11-й саперний батальйон (Львів) – 48 % українці; 10-й піонерний батальйон (Перемишль) – 30 % українці; 10-й транспортний батальйон (Перемишль) – 37 % українці; 11-й транспортний батальйон (Львів) – 58 % українці [12, С. 117].

Східна Галичини входила до австрійської частини імперії, тому на її території набирали до полків Збройних сил Австрійської імперії – ландверу.

18-й ландверний піхотний полк «Перемишль». Округ поповнення – Перемишль, Сянок. Станом на 1914 р. у полку: 47 % українці, 53 % інші.

Штаб, 1-й, 2-й батальйони – Перемишль; 3-й батальйон – Сянок. Полк входив до складу 89-ї ландверної піхотної бригади, 45-ї ландверної піхотної дивізії, X армійського корпусу.

19-й ландверний піхотний полк «Львів». Округ поповнення – Львів, Бережани. Станом на 1914 р. у полку: 59 % українці, 41 % інші. Штаб, 1-й, 2-й, 3-й батальйони – Львів. Полк входив до складу 85-ї ландверної піхотної бригади, 43-ї ландверної піхотної дивізії, XI армійського корпусу.

20-й ландверний піхотний полк «Станіслав». Округ поповнення – Станіслав, Бережани, Чортків. Станом на 1914 р. у полку: 72 % українці, 28 % інші. Штаб, 1-й, 2-й, 3-й батальйони – Станіслав (сучасний Івано-Франківськ). Полк входив до складу 86-ї ландверної піхотної бригади, 43-ї ландверної піхотної дивізії, XI армійського корпусу.

33-й ландверний піхотний полк «Стрий». Округ поповнення – Стрий, Самбір. Станом на 1914 р. у полку: 73 % українці, 27 % інші. Штаб, 1-й, 2-й, 3-й батальйони – Стрий. Полк входив до складу 89-ї ландверної піхотної бригади, 45-ї ландверної піхотної дивізії, X армійського корпусу.

35-й ландверний піхотний полк «Золочів». Округ поповнення – Золочів, Тарнопіль (сучасний Тернопіль). Станом на 1914 р. у полку: 68 % українці, 32 % інші. Штаб, 1-й, 2-й, 3-й батальйони – Золочів. Полк входив до складу 85-ї ландверної піхотної бригади, 43-ї ландверної піхотної дивізії, XI армійського корпусу.

36-й ландверний піхотний полк «Коломия». Округ поповнення – Коломия, Станіслав, Чортків. Станом на 1914 р. у полку: 70 % українці, 30 % інші. Штаб, 1-й, 2-й, 3-й батальйони – Коломия. Полк входив до складу 86-ї ландверної піхотної бригади, 43-ї ландверної піхотної дивізії, XI армійського корпусу.

1-й ландверний уланський полк. Округ поповнення – Львів. Станом на 1914 р. у полку: 65 % українці, 35 % інші. Штаб, 1-й, 2-й дивізіони – Львів. Полк входив до складу 3-ї ландверної кавалерійської бригади, 43-ї ландверної піхотної дивізії.

3-й ландверний уланський полк. Округ поповнення – Стрий. Станом на 1914 р. у полку: 26 % українці, 74 % інші. Штаб, 1-й дивізіон – Стрий; 2-й дивізіон – Ряшів. Підрозділи полку були розділені між різними бригадами та дивізіями: 1-й, 2-й ескадрони – 45-а польова артилерійська бригада, 45-а ландверна піхотна дивізія; 3-й, 4-й ескадрони – 24-а польова артилерійська бригада, 24-ї піхотної дивізії, X армійського корпусу; 5-й, 6-й ескадрони – 2-ї польової артилерійської бригади, 2-ї піхотної дивізії, X армійського корпусу.

В артилерії ландверу українці були представлені в чотирьох дивізіонах: 43-й ландверний польовий гарматний дивізіон (Львів) – 55 %

українці; 45-й ландверний польовий гарматний дивізіон (Перемишль) – 60 % українці; 43-й ландверний польовий гаубичний дивізіон (Львів) – 55 % українці; 45-й ландверний польовий гаубичний дивізіон (Перемишль) – 60 % українці [15].

Після реформи 1868 р. при досягненні призовного віку, який в Австро-Угорщині складав 21 рік, чоловік мав пройти строкову службу, яка в сухопутних військах тривала – 3 роки, у ландвері (гонведі) – 2 роки. Після закінчення служби чоловік перебував у резерві.

Коли новобранець прибував до розподільчої дільниці за допомогою жеребкування вирішувалося чи потрапить він на активну службу чи в резерв. Якщо рекрут потрапляв на активну службу, далі шляхом жеребкування визначалося чи потрапить він до підрозділу Спільного війська, або ж австрійського ландверу. Згідно територіального комплектування війська, вихідці зі Східної Галичини розподіляли у полки, які для населення регіону вже стали «місцевими», тобто такими, що довгий час не змінювали округу свого поповнення. Складалася ситуація, коли різні покоління однієї родини могли служили в одному підрозділі.

Згідно статистики за 1910 рік загальна кількість військовослужбовців та резервістів у Австро-Угорській монархії становила 1 490 459 осіб, з яких українці – 113 931 (7.6 %) [12, С. 29].

Одним з основних завдань Збройних сил Австро-Угорщини у мирний час, був призов новобранців та їх вишкіл. З метою виховання якісного поповнення особливу увагу звертали на моральну складову.

Після призову українські новобранці мали вивчити 80 спеціальних команд, термінів та понять німецькою, якими до них міг звертатися старшина або офіцер [12, С. 31]. Окрім того у національних полках, згідно реформи від 1868 р., офіцер повинен був знати мову своїх підопічних. Проте найчастіше офіцери в українських підрозділах засвоювали основні команди визначеною мовою, а спілкування здійснювали через підофіцерів та їх помічників, якими часто були поляки, і які розуміли українську [13, С. 20]. Але коли все ж траплявся старшина або офіцер українець, то він отримував особливе ставлення від солдат. Такі випадки у своїх спогадах описував М. Тарнавський: «Ключем до серця послуху в українських відділах була українська мова. Старшина, що говорив по-українськи, мав певні привілеї у вояцтва. Його тоді любили, і ніяка гостра кара для винуватців не ослаблювала у них прив'язання і сентименту до нього... Частенько і поляки-старшини для приєднання собі симпатій у вояцтва та, що за тим йде далі, збільшення його сприйнятливості вживали з успіхом укр. мови» [11, С. 17–18]. Як бачимо з цитованого уривку мовне питання впливало не лише на комунікацію між офіцером та призовником, але й на дисципліну останнього.

З приходом до війська у новобранця починалося інтенсивне навчання. Відбувалися теоретичні та практичні заняття. У залежності від роду військ, в який потрапляв призовник, була своя специфіка. Після певного періоду часу новобранця залучали до військових маневрів, які доволі часто проводилися в Східній Галичині. Це могли бути військові навчання як одного підрозділу, так і з застосуванням декількох родів військ. Багато звісток про такі маневри знаходимо на сторінках тогочасної української періодики. У червні 1894 р. на території сучасного Івано-Франківського району, Івано-Франківської області відбулися навчання краювої оборони, найбільшу участь в яких взяв 20-й піхотний полк Краєвої оборони: «Дня 15 н. ст. червня вийшов він зі Станиславова на Отинію і Маріягільф до Печеніжина, з-відси по 8-дневних вправах вернув на Слободу Рунгурску, Чорний Потік, Делятин і Надвірну до Станиславова» [2]. У серпні 1907 р. на околицях сучасного міста Івано-Франківськ проходили великі військові навчання, в яких брали участь піхотні та артилерійські частини. Серед піхотних полків були присутні 15-й, 24-й, 30-й, 55-й, 80-й, 32-й дивізійні полки артилерії вдало виконали назначені вправи: «Поки сформовані в один батальйон вояки 55. полку піхоти розгортали наступ на лівому крилі та йшли в атаку, їх підтримувала з правого флангу своїм убивчим вогнем виставлена в укритті на узгір'ї батарея гаубиць, яка випустила 150 снарядів» [8].

Майже щороку у галицьких містах мінялися гарнізони. Одні підрозділи ставали на місце інших. У 1892 р. мали місце такі зміни: «З Відня доносять: 24-ий (коломийській) полк піхоти буде стояти залогою у Львові, 58-ий (станіславівській) в Перемишли, 95-ий (чортківській) в Станіславові, 30-ий батальйон стрільців польних у Львові, 12-ий полк драгонів в Кракові, 4-ий полк уланів в Жовкви, 11-ий в Ярославі а 2-й полк кріпостної артилерії в Кракові» [3]. Окремі українські підрозділи стояли гарнізонами за межами Східної Галичини. Так 3 батальйони та штаб 24-о піхотного полку дислокувався 6 років, з 1908 р. по 1914 р., у столиці монархії. У зв'язку з подіями на балканському півострові на початку XX ст. Австро-Угорщина відправила туди ряд додаткових військових підрозділів. Виключенням не стали східногалицькі, що в більшості склалися з українців. Так 3-й батальйон 30-о піхотного полку був передислокований в сербське місто Прієполе, де знаходився з 1906 р. по 1908 р. У 1909 р. його на рік відправили до боснійського міста Баня-Лука, після чого повернули до Львова. З 1908 р. по 1914 р. на Балканах базувався 4-й батальйон 58-го піхотного полку. Там він тричі міняв дислокацію, перебуваючи спочатку в чорногорських Будві та Прчань, а згодом у місті Фоча, що в Боснії та Герцоговині. У цей же час у тих містах перебував 2-й батальйон 95-о піхотного полку. У Долній Тузлі,

що в Боснії та Герцоговині почергово стояли з 1907 р. по 1909 р. 3-й батальйон 80-о піхотного полку, а з 1910 р. по 1914 р. 4-й батальйон 77-о піхотного полку. Окрім того українські підрозділи дислокувалися в Брчко, Невесинє, що в Боснії та Герцоговині та Котор, що в Чорногорії [15].

Висновки. Отже, на території Східної Галичини формувався ряд військових підрозділів. Українське місцеве населення служило в усіх родах сухопутних військ (піхота, артилерія, кавалерія), спільної армії Збройних сил Австро-Угорщини та збройних сил Австрійської імперії – ландвері. Українці, які потрапили на службу, впродовж трьох років відбували її зазвичай в одному з місцевих полків. Українці зі Східної Галичини становили значну кількість у дванадцяти піхотних полках, трьох фельд'єгерських батальйонах, одному драгунському полку, шести уланських полках, шести польових гарматних полках, двох важких гаубичних полках, в ряді окремих артилерійських дивізіонів та інженерних батальйонів спільної армії. У австрійському ландвері українці складали значний відсоток у семи піхотних полках, двох уланських полках, чотирьох польових гарматних дивізіонах.

Література:

1. Адаменко Д. Все, що ви бажали знати про Австро-Угорщину, але соромилися запитати. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/62037515d8d78/>
2. Вправи оборони краєвої скінчили ся. URL: <https://zbruc.eu/node/90496>
3. Зміни в галицких гарнізонах військових. URL: <https://zbruc.eu/node/64812>
4. Лозинський А. Українці на службі в австро-угорській армії. *Мандрівець*. 2016. № 2 (122). С. 20–24.
5. Лосєв О. Національне представництво у збройних силах Австро-Угорщини станом на липень 1914 року. *Цитаделя*. 2016. № 13. С. 21–49.
6. Реєнт О., Янишин Б. Сучасна українська історіографія Першої світової війни: основні напрямки наукового пошуку. The Great War 1914–1918: Comprehending the Tragic Experience: Scientific monograph / edited by O. V. Dobrzahnskyi and V. P. Fisanov. Riga, Latvia : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2024. С. 231–258.
7. Сіреджук П. Галицька Гуцульщина у Великій війні. 1914–1918 рр. Косів, 2016. 536 с.
8. Скаврон Б. Піхотинець настрикнувся на шаблю, а драгун утік. URL: <https://zbruc.eu/node/69685>
9. Слободянюк М. Участь українських полків австро-угорської армії у Галицькій битві 1914 року: спростування одного міфу. *Цитаделя*. 2016. № 13. С. 50–69.
10. Сміжак А. Ямниця в період Першої світової війни (1914–1918 рр.) Івано-Франківськ, 2011. 160 с.
11. Тарнавський М. Спогади. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2018. 158 с.
12. Тинченко Я. Славні рутенці. Українські полки австро-угорської армії, 1801–1918. Київ, 2024. 296 с.
13. Фатула Ю. М. «Я ще гадав газдувати, але мушу воювати...». Бойовий шлях 66-го Унгварського піхотного полку австро-угорської армії. 1914–1918. Ужгород, 2021. 368 с.

14. Ortholan H. *L'armée austro-hongroise 1867–1918*. Paris, Bernard Giovanangeli Éditeur, 2017. 524 p.
15. Österreich-Ungarns bewaffnete Macht 1900 – 1914. Austro-Hungarian Armed Forces 1900–1914. URL: <https://www.mlorenz.at/>
16. Plyer, S., Georges, R., & Grandhomme, J.-N. (éds.). *Soldats d'entre-deux* (1-). Presses universitaires de Strasbourg. 2019. <https://doi.org/10.4000/books.pus.22163>
17. Scheer T. *Die Sprachenvielfalt in der österreichisch-ungarischen Armee (1867–1918)*. Vienna: Heeresgeschichtliches Museum, 2022. 432 p.

References:

1. Adamenko, D. Vse, shcho vy bazhaly znaty pro Avstro-Uhorshchynu, ale soromylysia zapytaty [Everything you wanted to know about Austria-Hungary but were too shy to ask]. Retrieved from <https://www.istpravda.com.ua/articles/62037515d8d78/> [in Ukrainian].
2. Vpravy oborony kraievoi skinchyly sia [Border defense exercises are over] Retrieved from <https://zbruc.eu/node/90496> [in Ukrainian].
3. Zminy v halytskykh garnizonakh voiskovykh [Changes in Galician military garrisons] Retrieved from <https://zbruc.eu/node/64812> [in Ukrainian].
4. Lozynskyi, A. (2016). Ukraintsi na sluzhbi v avstro-uhorskiej armii [Ukrainians serving in the Austro-Hungarian army]. *Mandrivets – The traveler*, 2, 20–24 [in Ukrainian].
5. Losiev, O. (2016). Natsionalne predstavnytstvo u zbroinykh sylakh Avstro-Uhorshchyny stanom na lypen 1914 roku [National representation in the armed forces of Austria-Hungary as of July 1914]. *Tsyta delia – Citadel*, 13, 21–49 [in Ukrainian].
6. Reient, O., & Yanyshyn, B. (2024). Suchasna ukrainska istoriografiia Pershoi svitovoi viiny: osnovni napriamky naukovoho poshuku. [Modern Ukrainian historiography of the First World War: main directions of scientific research]. *The Great War 1914–1918: Comprehending the Tragic Experience: Scientific monograph* / edited by O. V. Dobrzhanskyi and V. P. Fisanov. Riga, Latvia : Izdevnieciba «Baltija Publishing». (pp. 231–258) [in Ukrainian].
7. Siredzhuk, P. (2016). Halytska Hutsulshchyna u Velykii viini. 1914–1918 rr. [Galician Hutsulshchyna in the Great War. 1914–1918] Kosiv [in Ukrainian].
8. Skavron, B. Pikhotynets nashtryknuvsia na shabliu, a drahun utik [The infantryman stuck on his saber, and the dragoon ran away] Retrieved from <https://zbruc.eu/node/69685> [in Ukrainian].
9. Slobodianiuk, M. (2016). Uchast ukrainskykh polkiv avstro-uhorskoj armii u Halytskii bytvi 1914 roku: cprostuvannia odnogo mifu [The participation of Ukrainian regiments of the Austro-Hungarian army in the Battle of Galicia in 1914: refutation of one myth]. *Tsyta delia – Citadel*, 13, 50–69 [in Ukrainian].
10. Smizhak, A. (2011). Yamnytsia v period Pershoi svitovoi viiny (1914–1918 rr.) [Yamnytsia during the First World War (1914–1918)] Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
11. Tarnavskyi, M. (2018). Spohady [Memoirs]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
12. Tynchenko, Ya. (2024). Slavni rutentsi. Ukrainski polky avstro-uhorskoj armii, 1801–1918 [Famous people of Ruthenia. Ukrainian regiments of the Austro-Hungarian army, 1801–1918] Kyiv [in Ukrainian].
13. Fatula, Yu. (2021). «Ja shche hadav gazduvaty, ale mushu voiuvaty...». Boiovyi shliakh 66-ho Unhvarskoho pikhotnoho polku avstro-uhorskoj armii. 1914–1918. [«I was still thinking of running, but I have to fight...». Battle route of the 66th Hungarian Infantry Regiment of the Austro-Hungarian Army. 1914–1918] Uzhhorod, [in Ukrainian].

14. Ortholan, H. (2017). *L'armée austro-hongroise 1867–1918*. Paris, Bernard Giovanangeli Éditeur [in French].
15. Österreich-Ungarns bewaffnete Macht 1900 – 1914. Austro-Hungarian Armed Forces 1900–1914. Retrieved from <https://www.mlorenz.at/> [in German].
16. Plyer, S., Georges, R., & Grandhomme, J.-N. (éds.) (2019). *Soldats d'entre-deux (1-)*. Presses universitaires de Strasbourg. <https://doi.org/10.4000/books.pus.22163> [in French].
17. Scheer, T. (2022). *Die Sprachenvielfalt in der österreichisch-ungarischen Armee (1867–1918)*. Vienna: Heeresgeschichtliches Museum [in German].